

УДК 339.727.3

Кушнір Н.О.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ

У статті проаналізовано взаємовідносини та охарактеризовано основні етапи співробітництва України з Міжнародним валютним фондом в умовах економічної глобалізації. МВФ надає значні кошти Україні за умови виконання конкретних вимог та реалізації грошово-кредитної політики, запропонованої та погодженої Фондом. Висвітлено ключові умови нової посиленої програми МВФ. Розглянуто нормативно-правові акти України, які були необхідними для затвердження МВФ нової програми по Україні. Обґрунтовані подальші кроки у розвитку відносин України з Міжнародним валютним фондом.

Ключові слова: Міжнародний валютний фонд (МВФ), Україна, співробітництво, кредит, програма Stand-by.

Постановка проблеми. За умов недостатності власних коштів держави і значного скорочення капітальних вкладень перед урядом будь-якої країни постає питання залучення іноземного капіталу або отримання міжнародного кредиту. Це обумовлює необхідність країн звертатися за позиками до міжнародних фінансових інституцій, серед яких варто виділити Міжнародний валютний фонд як найважливіший та найвагоміший учасник сучасних міжнародних економічних відносин.

Нинішній стан валютно-фінансового співробітництва України з цією міжнародною інституцією викликає гостру необхідність у вдосконаленні всіх систем, що лежать в основі механізму співробітництва як з боку країни-позичальника, так і з боку зовнішніх кредиторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням співпраці України з Міжнародним валютним фондом присвячені роботи таких вітчизняних науковців, як: В.П. Колосова, І.М. Балік, М.О. Димчин, Л.О. Гришина та ін.

Серед іноземних спеціалістів, які досліджують діяльність міжнародних фінансових організацій, зокрема МВФ, виділяються роботи С. Брауна, Л. Ерхарда, Л. Бальцеровича, Дж. Вільямсона, Ч. Кіндлбергера, Т. Кілліка, М. Камдесю, Е. Роде, Д. Кауфмана та інших. Незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень, присвячених діяльності міжнародних фінансових організацій, існують питання, які є актуальними в сучасних міжнародних відносинах. На сьогодні важливим є дослідження стану співпраці МВФ з Україною з метою розробки наступних стратегічних напрямів і завдань подальшого співробітництва.

Формулювання цілей статті. Актуальність дослідження діяльності МВФ на світовому валютному ринку визначається сучасною практичною діяльністю України з відповідною фінан-

совою організацією і перспективами її залучення до широкого кола співтовариств. Метою цієї статті є аналіз взаємовідносин України з МВФ та визначення напрямів удосконалення їх подальшої співпраці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна активно співпрацює із МВФ, починаючи з жовтня 1994 року шляхом отримання кредитів з метою здійснення економічних реформ. За період 1994–2000 рр. було реалізовано повністю 5 кредитних угод з МВФ, проте їх обсяг не перевищував 0,8 млрд СДР за рік (\$1,35 млрд). Після шестирічної паузи, викликаній сприятливою кон'юнктурою на світових ринках, Україна знову звернулася за допомогою. Цього разу уряд висловив готовність освоїти за два роки 11 млрд СДР (\$16 млрд.) [10;13].

Протягом 1994–2001 рр. Україна регулярно отримувала кредити від Фонду, а у період 2004–2007 рр. зовсім не брала позик. Кредитна історія України з Фондом знову відновилася вже у 2008 р.

Більш детальна хронологізація співпраці України з МВФ протягом 1994–2012 рр. запропонована в таблиці 1.

Після завершення співробітництва за програмою EFF Уряд України серед прийнятних форм подальшого співробітництва України з МВФ на безкредитній основі обрав попереджувальну програму Stand-by, за якою передбачалася можливість України отримати кредит на суму 411,6 млн SDR (\$600 млн). Україна мала право на отримання кредиту у випадку, якщо в країні погіршиться платіжний баланс або стан валютних резервів. Програма також мала спрямовуватися на забезпечення поступової трансформації відносин між Україною та МВФ до безкредитних. Угода була підписана терміном на 12 місяців, строк дії цієї угоди закінчився відповідно до її умов, а Україна так і не скористалася можливим кредитом [4].

У подальших двосторонніх відносинах співробітництво було зосереджено на наданні технічної допомоги, спрямованої на усунення загроз стабільності та вирішення проблем, пов'язаних з макроекономічною грошовою, валютною, податковою та бюджетною політикою.

© Кушнір Наталія Олексіївна, к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», тел.: 0508654477, e-mail: natali86natali@mail.ru

Етапи отримання Україною кредитів від МВФ [2, с. 66-67]

Етапи/Програма	Транш/Сума	Цілі	Коментарі
I етап 10.1994-3.1995 рр. Системна трансформційна позиція (STF)	За період з 10.1994 по 03.1995 отримано \$763,1 млн Загальна сума: 498,7 млн. SDR (\$763,1 млн)	– Підтримка платіжного балансу України	Кредит надавався за річної ставкою 5,75% на строк 10 р. з відстрочкою сплати основної суми боргу на 4,5 роки. Через невиконання ряду умов програму було завершено завчасно
II етап 4.1995-6.1998 рр. Трирічні програми Stand-by	1-й: 04.1995-03.1996 \$0,78 млрд 2-й: 04.1996-06.1997 \$0,86 млрд 3-й: 07.1997-6.1998 \$0,247 млрд Загальна сума: 1,318 млрд SDR (\$1,887 млрд)	– Підтримка курсу національної валюти. – Фінансування дефіциту платіжного балансу України	Всі три позики Stand-by надавалися за річної ставкою 6,29% на строк 5 років з відстрочкою сплати основної суми боргу на 3,25 роки
III етап 7.1998-6.2001 рр. Програма розширеного фінансування (EFF-Extended Fund Facility)	1998 р. \$0,226 млрд 1999 р. \$0,297 млрд 2000 р. \$0,052 млрд Загальна сума: 0,431 млрд SDR (\$0,575 млрд)	– Поповнення валютних резервів НБУ	Програма передбачала надання кредиту на загальну суму \$2,226 млрд під 7% річних. У результаті Фонд так і не надав залишкової суми кредитів (визнавши негативними висновки останнього перегляду виконання програми)
IV етап 10.2008-8.2009 рр. У рамках Механізму фінансування за надзвичайних умов (EFM) програма Stand-by	1-й: 10.2008 \$4,475 млрд 2-й: 14.05.2009 \$2,813 млрд 3-й: 5.08.2009 \$3,3 млрд Загальна сума: 7 млрд SDR (\$10,588 млрд)	– Поповнення золотовалютних резервів НБУ (3,875 млрд SDR). – Регулювання платіжного балансу. – Підтримка обмінного курсу гривні та ліквідності банківського сектору. – Покриття дефіциту бюджету (3,125 млрд SDR) з метою фінансування зовнішніх боргових зобов'язань	У рамках програми Stand – By передбачався кредит розміром 11 млрд SDR (\$16,4 млрд). За результатами 2 переглядів програми суму було зменшено до 7 млрд SDR
V етап 7.2010-12.2012 рр. Програма Stand-by	1-й: 29.07.2010 - 1,25 млрд SDR (\$1,89 млрд) 2-й: 22.12.2010 - 1 млрд SDR (\$1,539 млрд) Загальна сума: 2,25 млрд SDR (\$3,429 млрд).	– Покриття дефіциту державного бюджету (\$ 1 млрд) – Поповнення валютних резервів НБУ (\$ 890 млн) – Підтримка реалізації реформ	Програма передбачала виділення коштів у розмірі 10 млрд SDR (\$15,15 млрд) протягом 2010-2011 рр., але з весни 2011 року програма була заморожена на етапі другого перегляду

Новим імпульсом у сфері співробітництва України та МВФ стала світова фінансова криза, наслідки якої негативно позначилися на економічній ситуації в державі. Україна стала третьою країною в Європі (після Ісландії та Угорщини), яка знаходилась на межі дефолту. Таким чином, з метою уникнення ситуації різкого погіршення стану платіжного балансу, підтримання обмінного курсу гривні та забезпечення ліквідності банківського сектору, у 2008 році в рамках Механізму фінансування за надзвичайних умов (EFM) по програмі Stand-by Національним банком України були залу-

чені нові кошти від МВФ. Впровадження програми Stand-by, з одного боку, сприяло макроекономічній стабілізації, зниженню рівня інфляції, стабілізації вітчизняної фінансової системи в умовах глобальної кризи, однак, з іншого боку, кредити МВФ 2008–2009 рр. стали основною причиною зростання зовнішнього боргу країни [1, с.154–155].

Радою Директорів МВФ була схвалена нова Програма співпраці з Україною у 2010 р. Відповідна Програма передбачала виділення Україні коштів у розмірі \$15,15 млрд, що еквівалентно 728,9 відсоткам української квоти у МВФ. Кошти мали надій-

ти поступово п'ятьма траншами, однак Україна отримала лише два на суму \$3,429 млрд, решту недоотримала через невиконання низки зобов'язань, зокрема щодо підвищення тарифів на газ і теплопостачання для населення. У зв'язку з чим МВФ призупинив виділення коштів Україні.

30 квітня 2014 року Рада директорів МВФ затвердила нову програму «Stand-by» тривалістю 24 місяці на суму 10,976 млрд СДР (\$17,1 млрд). Перший транш за програмою у сумі \$3,2 млрд надійшов на рахунок НБУ. Частина траншу у сумі близько \$2 млрд планувалось використати на підтримку державного бюджету. Кредит МВФ надав Україні під 3% річних, ставка одноразової комісії (за резервування коштів) становить 0,15%; ставка сервісного збору – 0,5% від суми траншу. Пільго-

вий період за кредитом складає 3 роки (шоквартально здійснюється виплата відсотків); погашення основної суми проводиться рівними частинами шоквартально протягом 2 років. 4 вересня поточного року Україна отримала другий транш від МВФ у розмірі 914,7 млн SDR (приблизно \$1,39 млрд) [5; 6; 7].

На початку 2015 року державний борг України перед Міжнародним валютним фондом становив \$7 млрд 607 млн 477,24 тис. [6]. За останній рік зобов'язання НБУ перед МВФ зросло в 2,1 раза (або на 34 млрд 475 млн грн).

Рис. 1. відображає, що станом на 1 січня 2015 року ці зобов'язання становили 65 млрд 615 млн грн, що вдвічі більше, ніж за минулий рік (31 млрд 140 млн грн у 2014 р.).

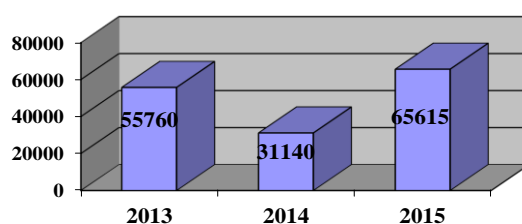

Рис. 1. Динаміка зобов'язань НБУ перед МВФ за період з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р.*

* Складено автором за даними джерела [7]

У найближчі 5 років, за розрахунками МВФ, Україна повинна сплатити Фонду 3,9 млрд СДР, у тому числі 127 млн СДР

відсотків. Найбільший тягар прийдеться на 2018 рік, коли Україна повинна буде заплатити 1,5 млрд СДР (табл. 2).

Таблиця 2

Прогнозовані обсяги виплат до МВФ, млрд СДР [5]

Назва показників	2015	2016	2017	2018	2019
«Тіло» кредиту	812,5	-	628,83	1486,34	857,5
Відсотки та збори	38,37	32,07	31,2	19,88	4,96
Разом	850,87	32,07	660,03	1506,22	862,46

Слід зазначити, що дані табл. 2 подані станом на 31 січня поточного року, тобто не враховують нові домовленості між Україною та Фондом. На початку 2015 року Україна звернулася до МВФ з проханням замінити програму stand-by програмою розширеного фінансування EFF, розрахованою на 4 роки.

27 лютого поточного року Верховна Рада України схвалила Лист про наміри уряду України та Національного банку України до МВФ та Меморандум про економічну та фінансову політику. Цей документ містить інформацію про наміри проведення низки ключових реформ в Україні – ефективних рішень в управлінні економікою, боротьбу з корупцією, наведення порядку в енергетичному секторі, оптимізацію та скорочення державних витрат, збільшення до 3% ВВП, витрат на інвестиції, скорочення апарату державних чинов-

ників, завершення пенсійної реформи (зокрема, скорочення та ліквідація спеціальних пенсій). Крім того, метою нової програми є стабілізація банківської системи та валютного курсу з тим, щоб 2016 рік став роком стабілізації та економічного зростання для України [6;7;15;17].

Головними умовами нової програми Фонду стали реформи в питаннях монетарної та фінансової політики (дотримання режиму гнучкого валютного курсу, скасування валютних обмежень і практики використання кількох обмінних курсів, виведення з ринку нежиттєздатних банків), скорочення об'єднаного дефіциту сектору загальнодержавного управління та НАК «Нафтогазу» з 10,3% ВВП у 2014 році до 7,4% ВВП у 2015 році та до 2,6% ВВП до 2018 року [15]. Також відповідною програмою передбачено проведення пенсійної, судової та податкової реформ, реформи охорони

здоров'я та освіти. Зокрема, передбачається підготовка до поступового переходу до системи медичного страхування, скорочення кількості вищих навчальних закладів з 802 до 317.

10 березня 2015 року Президент України підписав прийняті Верховною Радою закони, які були необхідні для затвердження МВФ нової програми по Україні. Зокрема, затверджено закон «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік», згідно з яким основні фінансові показники країни приведено у відповідність з макроекономічними реаліями. Також підписано закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення», згідно з яким тимчасово обмежено розмір пенсій пенсіонерам, що працюють. Крім цього, глава держави підписав такі закони[9;11;12]:

- «Про внесення змін до Податкового кодексу України», згідно з яким звільнено від оподаткування благодійну допомогу вимушеним переселенцям;
- «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» стосовно розширення фінансових повноважень місцевих бюджетів;
- «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо посадових осіб органів доходів і зборів»;
- «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо посадових осіб контролюючих органів»;
- «Про внесення змін до розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» щодо зменшення навантаження на фонд оплати праці, покликаний сприяти легалізації зарплат.

З урахуванням цих затверджень 11 березня 2015 року Рада директорів МВФ схвалила нову програму розширеного фінансування для України на суму 12,348 млрд СДР (\$17,5 млрд), а вже 13 березня поточного року надійшов перший транш кредиту у розмірі 5 млрд дол. США, 2,7 з

яких було спрямовано на підтримку бюджету, а решту – на рахунки НБУ [5;9;16].

Наразі Україні для стабілізації економіки необхідна допомога Міжнародного валютного фонду. Передбачалося, що кошти, що виділяються в рамках програми «Stand-by», будуть спрямовані на підтримку програми економічної політики, покликаної відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання, зміцнити управління економікою і підвищити прозорість. Безоглядне і неефективне використання коштів МВФ може поставити під загрозу економічну незалежність нашої держави. Варто нагадати, що кредити Фонд надає лише з дотриманням певних економічних і політичних вимог у формі програми стабілізації економіки. Проте Україна не виконує всі вимоги МВФ, що обумовлює гальмування подальшого процесу кредитування.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Співпраця з Міжнародним валютним фондом є важливою для економіки України. Довгострокові кредити МВФ направлені на вирішення проблем платіжного балансу, підтримки курсу національної валюти. В той же час МВФ стимулює проведення економічних трансформацій, які дають змогу забезпечити в перспективі економічне зростання країни. Тож для стабілізації економіки уряд країни повинен ефективно і цілеспрямовано використовувати кошти МВФ.

Таким чином, для подальшої активної співпраці України з МВФ необхідно вживати різних організаційно-економічних заходів, внести зміни до існуючого законодавства, активізувати стимулюючу роль держави через удосконалення податкового законодавства тощо. Але Україні слід поступово переносити центр уваги у площину безкредитних стосунків з МВФ, узгодження головних параметрів макроекономічної політики з тенденціями та прогнозами розвитку світової економічної кон'юнктури та напрямками світових фінансових та інвестиційних потоків.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бідник Н.Б. Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями як чинник економічного розвитку держави / Н.Б. Бідник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – №19.3. – С. 153–157.
2. Гузь М.М. Хронологізація та аналіз етапів співробітництва України з МВФ / М.М. Гузь // Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка «Економіка і регіон». – Полтава: ПолтНТУ, 2013. – №5. – С. 65–69.
3. Інформаційна довідка щодо історії співпраці України з МВФ / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=353173&cat_id=353172
4. Інформація про стан та перспективи співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/file/link/199272/file/mfo2013.doc>.
5. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org>
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
7. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
8. Порошенко о первом транше МВФ для Украины: «чем больше, тем лучше» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://news.mail.ru/inworld/ukraine/economics/21340904/?frommail=1>
9. Президент Украины выполнил условия Международного валютного фонда [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://news.mail.ru/nworld/ukraine/politics/21331483/?frommail=1>
10. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій [Електронний ресурс]: Закон України від 3 червня 1992 р. № 2402-ХІІ – Режим доступу: – <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2402-12>

11. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» [Електронний ресурс]: Закон України від 2 березня 2015 р. № 217-VIII – Режим доступу: – <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/217-19/paran2#n2>
12. Про Державний бюджет України на 2015 рік [Електронний ресурс]. Закон України від 28 грудня 2014 р. № 80-VIII – Режим доступу: – <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/80-19/page>
13. Саакадзе Л. Україна та МВФ: від діалогу до співпраці чи навпаки?! / Л. Саакадзе // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uspp.org.ua/interview/11.ukraina-ta-mvf-vid-dialogu-do-spiivpraci-chi-navpaki.htm&print>
14. Случинська І.П. Взаємовідносини Міжнародного валютного фонду й України / І.П. Случинська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economists.pro/>
15. Україна: лист про наміри. Меморандум про економічну та фінансову політику [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=10315035>
16. Украина получила первый транш на 5 млрд долларов от МВФ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://news.mail.ru/inworld/ukraine/economics/21366642/?frommail=1>
17. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>

REFERENCES

1. Bidnyk N.B.(2009) Spivpratsia Ukrayiny z mizhnarodnyimi finansovymi orhanizatsiyami yak chynnnyk ekonomichnoho rozvytku [Cooperation Ukraine with international financial organizations as a factor of economic development of the state]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrayiny – Scientific announcer NLTU of Ukraine*, 19.3, 153-157. [in Ukrainian]
2. Huz M.M. (2013) Khronolohizatsia ta analiz etapiv spivrobotnytstva Ukrainy z MVF [Chronology and analysis of the stages of cooperation of Ukraine with the IMF]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho natsionalnoho technichnoho universytetu imeni Yurii Kondratyuka “Ekonomika i rehion” – Scientific announcer of Poltava national technical university “Economy and region”*, 5, 65-69. [in Ukrainian]
3. Informatsiina dovidka shchodo istorii spivpratsi Ukrainy z MVF [An informative certificate in relation to history of cooperation of Ukraine with the IMF]. Retrieved from http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=353173&cat_id=353172 [in Ukrainian].
4. Informatsiia pro stan ta perspeytyvy spivrobotnytstva z mizhnarodnyimi finansovymi orhanizatsiyami [Information of the state and perspectives of cooperation with international financial organizations]. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/file/link/199272/file/mfo2013.doc>. [in Ukrainian].
6. Ofitsiyniy sait Mizhnarodnoho valyutnoho fondu [Official site of the International monetary fund]. Retrieved from <http://www.imf.org> [in Ukrainian].
7. Ofitsiyniy sait Ministerstva finansiv Ukrainy [Official site of the Ministry of finance of Ukraine]. Retrieved from <http://www.minfin.gov.ua/> [in Ukrainian].
8. Ofitsiyniy sait Natsionalnoho banku Ukrainy [Official site of the National bank of Ukraine]. Retrieved from <http://www.bank.gov.ua/> [in Ukrainian].
9. Poroshenko o pervom transhe MVF dlia Ukrainy: “chem bolshe, tem lutshe” [Poroshenko about first payment of the IMF for Ukraine “more the better”]. Retrieved from <https://news.mail.ru/inworld/ukraine/economics/21340904/?frommail=1> [in Russian].
10. Prezident Ukrainy vypolnil ysloviia Mezhdunarodnaha valiutnoho fonda [The president of Ukraine executed the terms of the International monetary fund]. Retrieved from <https://news.mail.ru/inworld/ukraine/politics/21331483/?frommail=1> [in Russian].
11. Pro vstup Ukrainy do Mizhnarodnoho valiutnoho fondu, Mizhnarodnoho banku rekonstruksii ta rozvytku, Mizhnarodnoi finansovoi korporatsii, Mizhnarodnoi asotsiatsii rozvytru ta Bahatoronnoho ahenstva po harantiiakh investytsii” [About entering of Ukraine into International monetary fund, World participating bank of reconstruction and development, International financial corporation, International association of development and Multilateral agency on the guarantees of investments]. Zakon Ukrainy vid 3 chervnia 1992 r. № 2402-XII [Law of Ukraine from June 3 in 1992 № 2402-XII]. zakon1.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2402-12> [in Ukrainian].
12. Pro vnesennia zmin do zakonu Ukrainy Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2015 rik [About making alteration in Law of Ukraine “On the State budget of Ukraine on 2015”]. Zakon Ukrainy vid 2 bereznia 2015 r. № 217-VIII [Law of Ukraine from March 2 in 2015]. zakon1.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/217-19/paran2#n2> [in Ukrainian].
13. Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2015 rik [On the State budget of Ukraine on 2015]. Zakon Ukrainy vid 28 hrudnia 2014 r. № 80-VIII [Law of Ukraine from December 28 in 2014]. zakon1.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/80-19/page> [in Ukrainian].
14. 13. Saakadze L. Ukraina ta MVF: vid dialohu do spivpratsi chy navpaky?! [Ukraine and International monetary fund: from a dialog to cooperation or vice versa?!]. Retrieved from <http://www.uspp.org.ua/interview/11.ukraina-ta-mvf-vid-dialogu-do-spiivpraci-chi-navpaki.htm&print> [in Ukrainian].
15. 14. Sluchynska I.P. Vzaiemovidnosyny Mizhnarodnoho valiutnoho fondu i Ukrainy [Mutual relations of the International monetary fund and Ukraine]. Retrieved from <http://economists.pro/> [in Ukrainian].
16. Ukraina: lyst pro namiry. Memorandum pro ekonomichnu ta finansovu polityku [Ukraine: a letter about intentions. A memorandum about economic and financial policy]. Retrieved from <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=10315035> [in Ukrainian].
17. Ukraina poluchila pervyi transh na 5 miliardov dollarov ot MVF [Ukraine got first payment on 5 milliards of dollars from IMF]. Retrieved from <https://news.mail.ru/inworld/ukraine/economics/21366642/?frommail=1> [in Russian].
18. Uriadoviy portal. Iedyniy veb-portal orhaniv vykonavchoi vlady Ukrainy [Governmental portal. Unique veb-portal of organs of executive power of Ukraine]. Retrieved from <http://www.kmu.gov.ua/> [in Ukrainian].

Одержано 15.09.2015 р.